

พะยุง
Siamese rosewood

ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name) : *Dalbergia cochinchinensis* Pierre

ชื่อสามัญ (Common name) : Siamese rosewood

ชื่อเรียกอื่น (Other names) : กระยง, กระยุง (สุรินทร์), ขะยุง (อุบลราชธานี), แดงจีน (ปราจีนบุรี), ประดู่ตม ประดู่หน้า (จันทบุรี), ประดู่ลาย (ชลบุรี), ประดู่เสน (ตราด), พะยุงไหม (สระบุรี)

ชื่อวงศ์ (Family name) : FABACEAE

- ลักษณะวิสัย :** ไม้ต้นผลัดใบ ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูงประมาณ ๑๐ – ๒๕ ม. ลำต้นเปลาตรง เรือนยอดรูปทรงกลมหรือรูปไข่ เปลือกต้นสีเทาเรียบ และลอกเป็นแผ่นบางๆ เปลือกด้านในสีน้ำตาลแกมสีเหลือง เนื้อไม้สีแดงอมม่วง เนื้อละเอียดมีลวดลายสวยงาม
- ใบ :** ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ช่อใบยาว ๑๐-๒๐ ซม. มีใบย่อย ๗-๙ ใบ ปลายสุดเป็นใบเดี่ยว แผ่นใบย่อยรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ยาว ๔-๗ ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบบางผิวเกลี้ยง ด้านบนสีเข้มด้านล่างสีอ่อน เส้นแขนงใบมี ๖-๘ คู่
- ดอก :** ดอกช่อแบบช่อแยกแขนง ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง ยาว ๑๐-๒๐ ซม. ดอกย่อยมีก้านเรียงสลับบนแกนกลาง มีใบประดับที่ช่อดอก ก้านดอกค่อนข้างสั้น กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น ๕ กลีบ กลีบดอกลักษณะเป็นรูปดอกถั่วสีขาวนวล กลิ่นหอมอ่อน ๆ ดอกบานเต็มที่ กว้าง ๕-๘ มม. กลีบดอกรูปขอบขนานปลายมน มี ๕ กลีบ เกสรเพศผู้ ๑๐ อันเชื่อมติดกัน รังไข่เกลี้ยงก้านมีขนปกคลุม
- ผล :** ฝักแห้งรูปขอบขนาน ฝักแบนและขอบบาง ยาว ๔-๖ ซม. ผิวเกลี้ยง ตรงกลางมีกระเปาะหุ้มเมล็ด ฝักอ่อนสีเขียว ฝักแก่สีน้ำตาลแดง จะร่วงหล่นโดยที่เมล็ดยังอยู่ในฝักไม่แตกออก
- เมล็ด :** เมล็ดรูปไต สีน้ำตาลเข้ม มี ๑-๔ เมล็ดต่อฝัก ขนาด ๐.๔-๐.๗ ซม. ผิวค่อนข้างมัน

การขยายพันธุ์ : ขยายพันธุ์โดยเพาะเมล็ด หรือตอนกิ่ง

การกระจายพันธุ์ : พบในเขตเอเชียร้อน ภูมิภาคอินโดจีน ไทย กัมพูชา เวียดนาม และลาว พบตามป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง

ประวัติพันธุ์ไม้ (ในประเทศไทย) : เป็นพันธุ์ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดหนองบัวลำภู ในประเทศไทยพบมากทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันไม้พะยุงจัดเป็นไม้สงวน มีสถานภาพเป็นไม้หวงห้ามเนื่องจากเหลือเฉพาะในประเทศไทยเพียงแห่งเดียวในโลก ต้นพะยุงจัดเป็นไม้มงคลของไทยนิยมใช้ในพิธีวางศิลาฤกษ์

ประโยชน์ และสรรพคุณ : เนื้อไม้สีแดงอมม่วง เนื้อละเอียดสวยงาม แข็งแรงทนทาน ทำให้เป็นไม้ที่มีราคาสูงนิยมนำมาทำเครื่องเรือน เครื่องใช้ งานแกะสลัก เครื่องดนตรี เช่น ซอ ขลุ่ย โทน รำมะนา ลูกธนู หรือทำเป็นวัตถุมงคลและของแต่บ้าน สามารถใช้เลี้ยงครั้งได้ดี และมีสรรพคุณเป็นยาพื้นบ้าน ดังนี้

- เปลือกต้นหรือแก่นพะยุง นำมาผสมกับแก่นสนสามใบ แก่นขี้เหล็ก และแก่นเสมสาร ใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้มะเร็ง
- ราก เป็นยารักษาอาการไข้พิษเชื้องูพิษ
- เปลือก ต้มเอาแต่น้ำเป็นยาอมรักษาโรคปากเปื่อย ปากแตกกระแหว
- ยางสด เป็นยาทาปาก รักษาโรคปากเปื่อย ทาแก้เท้าเปื่อย

แหล่งอ้างอิง

กรมวิชาการเกษตร. (๒๕๔๓). *พรรณไม้หอมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาส*

พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

เต็ม สมิตินันท์. (๒๕๕๓). *ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

ราชันย์ ภูมา. (๒๕๕๙). *สารานุกรมพืชในประเทศไทย (ฉบับย่อ) เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

Medthai สืบค้น ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก <https://medthai.com>

คณะผู้จัดทำ

โครงการพัฒนากิจกรรมการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
สำหรับโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา